

# Адаптація бібліотек до умов цифрової культури



## Павленко Раїса Іванівна

Генеральний директор Національної наукової медичної бібліотеки України

**Нобелівський лауреат Еліот дав таке визначення культурі:**

“Культуру можна навіть просто визначити як те, що робить життя вартим того, щоб жити. Висока цивілізація взагалі неможлива там, де немає умов для процвітання культури.”

Бібліотеки, що існують протягом тисячоліть, як найперша бібліотека України при Софіївському Соборі, є тим унікальним середовищем, де людина збагачується інтелектуально, емоційно та професійно завдяки доступу до надбань науки і культури, великому обсягу інформації.

Серед найвидатніших бібліотек світу:

- Олександрійська бібліотека (Єгипет).
- Бібліотека останнього царя Ассирії Ашшурбаніпала (Ніневія).
- “Бібліотека Гете” (з 1797 по 1832 поет був її читачем).
- Бібліотека Конгресу США – найбільша за всю історію людства (75 млн томів), 1800 рік.
- Бібліотека Лауренціана (Флоренція), побудована за проектом Мікельанджело.

- Британська бібліотека – 2-га у світі після Бібліотеки Конгресу США (150 млн).

До першої двадцятки бібліотек світу належить і Національна бібліотека ім. Вернадського, 1918 р., з фондом понад 15 млн прим.

Зараз існує чимало неформальних визначень бібліотеки:

- бібліотека – це сховище знань;
- бібліотека – це лоцман у безмежному морі інформації;
- бібліотека – це скарбниця знань;
- бібліотека – це душевні ліки (саме таким був напис над входом у бібліотеку фараона Рамзеса II);
- бібліотека – це колосальний концентрат спресованого часу;
- бібліотека – це поєднання тисячоліть людської думки;
- бібліотека – це відображення Всесвіту;
- бібліотека – це будинок, де мешкають книги, або місце, де людина може побути наодинці з книгою.

Нині бібліотеки опинилися в епіцентрі історичного сформованого конфлікту між Гутенбергом та Інтернетом.

На думку директора бібліотеки університету Південної Кароліни (США) та автора книги-атласу “Нове бібліотекознавство” Девіда Ленкеса, останнім часом девізом бібліотек є “Традиції + інновації”. Звісно, основним скарбом бібліотек були і залишаються книги, але доступ до інновацій – це додаткове джерело позитивного впливу бібліотек на суспільство.

Відомо, що бібліотека існує не сама для себе, а магістраль її розвитку лежить у площині «читач, споживач, користувач, пошуковець». Високоінтелектуальні технології перетворюють бібліотеки на фабрики знань.

Головною метою всіх бібліотечних інновацій є підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної діяльності для максимально повного задоволення інформаційних, освітніх і культурних запитів читачів. Рівень інноваційної діяльності є одним із критеріїв оцінювання роботи бібліотеки. Із 2016 р. ІФЛА реалізує Міжнародну адвокаційну програму, котра передбачає підвищення активності бібліотечного сектору в реалізації Порядку денного ООН до 2030 р. і Глобальних цілей розвитку, а також обізнаності урядів та громадськості країн щодо ролі бібліотек у цих процесах.

Визначені спільнотою Глобальні цілі стабільного розвитку до 2030 р. відкривають перед бібліотеками нові можливості на національному рівні. Доступ до інформації та бібліотек сприяє розвитку всіх сфер діяльно-

сті, зокрема й охорони здоров'я. Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям сьогодні є можливість доступу до бібліографічних і повнотекстових ресурсів з бібліотекознавства, бібліографознавства і книгознавства, в т. ч. зарубіжних повнотекстових мережевих ресурсів.

Інноваційний шлях розвитку, всебічне оновлення діяльності забезпечують виконання бібліотеками соціальної місії, котру на них покладає суспільство. Здійснення інноваційної діяльності потребує насамперед підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної діяльності, виходу за межі звичних форм роботи й перетворення на модерні громадсько-публічні центри з різноманітними функціями.

Враховуючи виклики сьогодення, бібліотеки намагаються використовувати у своїй діяльності різноманітні форми роботи, які завдяки актуальному змісту, творчому підходу, нетрадиційним назвам здатні привертати до себе увагу користувачів бібліотек, а також залучати до них нових відвідувачів.

Однією з нових форм обслуговування користувачів є залучення їх до роботи з електронними сервісами. Фундаментом для створення якісно нових бібліотечних послуг, що ефективно застосовуються в сучасній світовій та вітчизняній бібліотечних практиках, є Інтернет як платформа створення позитивного іміджу, що зрештою і формує нову парадигму діяльності бібліотек. Використання вільного доступу до Інтернету значно розширює й оновлює коло бібліотечних послуг.

Із інновацій останніх років важливими є інтерактивні методи роботи. Інтерактивність означає взаємодіяти, перебувати з кимось в режимі діалогу. Практика показує, що знання, які надаються людині в готовому вигляді, засвоюються на 50–60 %, а те, в чому людина приймає безпосередню участь, – на 90 %. Саме інтерактивні методи допомагають не тільки сформулювати певний набір знань, але й пробудити тягу до самоосвіти, реалізації своїх здібностей, розвивають ініціативу, загострюють емоційне сприйняття, розширюють світогляд і активізують пізнавальні інтереси. Виступаючи в ролі модератора, бібліотекар повинен уміти моделювати такі ситуації, які сприяють вільному обміну думками.

Настав час мати в бібліотеках групи соціологічних досліджень і статистики. Потрібно ширше представляти себе в електронному світі, постійно формувати у себе електронний ресурс, створювати національний сегмент Інтернету, забезпечити читача в будь-якому куточку Землі.

Одним із ключових напрямів діяльності повинне стати удосконалення нормативно-правової бази, приведення стандартів у відповід-

ність до міжнародних, а також модернізація матеріально-технічної бази та інформ-технологічної інфраструктури бібліотек. Для цього завжди необхідне гарантоване бюджетне фінансування і реформування механізмів отримання та використання надходжень з інших джерел фінансування.

Одним із головних чинників впровадження інноваційної моделі інформаційно-бібліотечного обслуговування є зміна ролі та функцій бібліотекаря в новому інформаційно-освітньому середовищі. Успішність інновацій в організації роботи відділу залежить від персоналу, його фахового рівня та готовності до змін. Нові форми роботи вимагають від бібліотекаря високого професіоналізму, готовності до інновацій, вміння розвивати та підтримувати інформаційні компетенції користувачів бібліотеки. Сьогодні для підвищення кваліфікації кадрів широко використовуються дистанційні форми навчання: вебінари, відеолекції, онлайнві тренінги та майстер-класи, інтернет-конференції, скайп-зустрічі.

Впровадження в практичну діяльність, поряд з традиційними, інноваційних форм роботи є запорукою успіху в роботі бібліотеки.

Але в цьому напрямі треба ще багато працювати, використовуючи досвід зарубіжних бібліотек, які є культурним та освітнім центром, показовим вектором, в якому напрямку варто рухатись усім сучасним бібліотекам.

Україна дуже відстала від бібліотек США і Європи, і необхідні кардинальні зміни в епоху великого технологічного розвитку. Ми повинні шукати свої шляхи, які відповідають національним інтересам.